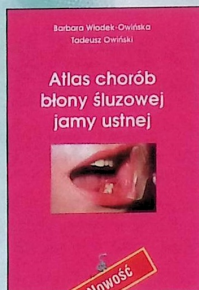

VOLUMED

Ryszard Kacała & Józef Kokoszka

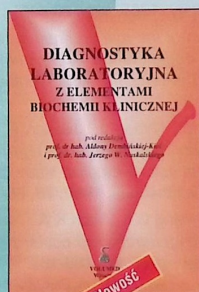
Atlas chorób błony śluzowej jamy ustnej

prof. dr hab. Tadeusz Owiński i dr n. med. Barbara Włodek-Owińska

Książka ta rozpoczyna przygotowywaną przez nas serię podręczników specjalistycznych dla stomatologów. Omówiono w niej m.in.:

- choroby zakaźne (m.in. gruźlicę jamy ustnej, półpasiec, kiłę, chorobę AIDS);
- ziarniakowatość jamy ustnej (m.in. chorobę Crohna, zespół Melkerssona-Rosenthala);
- nowotwory (m.in. raki, gruczolaloraki, białaczkę, czerniaki, mięsaki włókniaki);
- choroby gruczołów wydzielania wewnętrznego i zaburzeń metabolicznych;
- choroby krwi, narządów krwiotwórczych i układu krążenia;
- schorzenia tkanek miękkich jamy ustnej;
- choroby skóry (m.in. pęcherzyce, łuszczycę, liszaj płaski, zespół Aschera);
- wady rozwojowe (m.in. naczyniaki chłonne, zespół Ehlersa-Danlosa);
- zatrucia, uboczne działanie leków, urazy (m.in. zatrucie rtęcią, chorobę Alzheimera, mocznicowe zapalenie jamy ustnej).

Rok wyd. 1997, 258 stron, 303 zdjęcia kolorowe, ISBN 83-85564-02-0

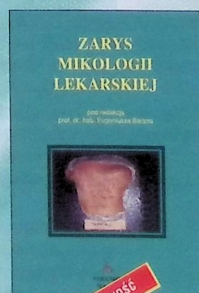
Diagnostyka laboratoryjna z elementami biochemii klinicznej

Praca zbiorowa pod redakcją prof. dr hab. Aldony Dembińskiej-Kieć i prof. dr hab. Jerzego W. Naskalskiego

Książka ta zawiera podstawy biochemii klinicznej i diagnostyki. Autorzy tego podręcznika przygotowali nowoczesne i pełne opracowanie, które nie ma aktualnie konkurenta na polskim rynku wydawniczym. Publikacja ta może być najlepszym kompendium wiedzy przeznaczonym nie tylko dla lekarzy i analityków, ale także dla studentów medycyny. Podręcznik spełnia wymogi europejskiego programu TEMPUS w zakresie nauczania biochemii klinicznej. Może być dobrą bazą do przygotowywania do egzaminów specjalizacyjnych. Całość materiału została podzielona na cztery podstawowe grupy tematyczne:

- pobieranie i przechowywanie materiału do badań;
- podstawowe techniki i metody stosowane w diagnostyce laboratoryjnej;
- podstawy badań z zakresu analityki lekarskiej;
- podstawy diagnostyki hematologicznej.

Rok wyd. 1998, 683 strony, 172 ryciny, 8 zdjęć, 249 tabel, ISBN 83-85564-12-8

Zarys mikologii lekarskiej

Praca zbiorowa pod redakcją prof. dr hab. Eugeniusza Barana

W pierwszej części pracy autorzy starali się przekazać najnowsze dane dotyczące biologii i ekologii grzybów. Opisy botaniczne zostały wzbogacone rysunkami, które doskonale uzupełniają dane morfologiczne. W kolejnych rozdziałach przedstawiono patomechanizm zakażeń grzybiczych oraz obraz kliniczny poszczególnych jednostek chorobowych. Zasady diagnostyki mikologicznej oraz leczenie i profilaktyka grzybic zajmują kolejne rozdziały podręcznika.

Monografia jest kierowana do lekarzy różnych specjalności oraz mikrobiologów i botaników pracujących w pracowniach mikologicznych.

Rok wyd. 1998, 658 stron, 21 zdjęć czarno-białych, 82 zdjęcia kolorowe, 112 rycin, 41 tabel, ISBN 83-85564-17-9

Dodatkowe informacje mogą Państwo uzyskać w biurze Wydawnictwa
51-423 Wrocław, ul. Olsztyńska 3
tel. (071) 32-53-561, 32-53-554, 0 90 26 20 79
tel./fax (071) 32-54-201

Prace historyczne

Klinika Oczna 1997, 99 (4): 277-280
ISSN 0023-2157 Indeks 362 646

Rys historyczny rozwoju diagnostyki i leczenia jaskry

Outline history of glaucoma diagnosis and therapy

Janusz Czajkowski

Abstract: The author presents history of development of views on glaucoma diagnostics and therapy. A special attention is paid to the role of Polish ophthalmologists.

Słowa kluczowe: jaskra, historia diagnostyki i terapii

Key words: glaucoma, history of diagnosis and therapy

Najwcześniejsze zapiski historyczne dotyczące okulistyki znajdują się w kodeksie Hammurabiego z ok. 2250 r. p.n.e. Uwagi zawarte w tym dokumencie prawnym odnoszą się do wynagradzania lub kary nakładanej na lekarza, zależnie od miary sukcesu, jaki uzyskał w leczeniu.

Dokładniejsze dane o starożytnej medycynie są przedstawione w papirusach Ebersa (ok. 1 550 lat p.n.e.) i Bruhscha (ok. 1 300 lat p.n.e.). Szczególnie wartościowy dla okulistyki jest papirus Ebersa, który zawiera cały rozdział poświęcony schorzeniom oczu (12).

Rzeczony okulistyki w Egipcie należy głównie przypisać występowaniu tam licznych chorób oczu. Dużą wiedzę egipskich okulistów potwierdza „Historia Herodota”, w której król Persji Cyrus zwraca się do Amazisa, króla Egiptu, z prośbą o przysłanie najlepszego lekarza chorób oczu.

Z około 3000 r. p.n.e. zachował się posąg pierwszego okulisty Pepi-Ankh-Or-Iri, lekarza IV Dynastii.

Uczeni hinduscy kwestionowali jednak pierwszeństwo Egipcjan w okulistyce (Bidyahar, Chowry, Hoerale, Makhuerjee). Wiedzę tę miał objawić Hindusom sam Brahma w postaci hymnów przekazywanych później z pokolenia na pokolenie. Ayur-Veda (druga

część świętego pisma Hindusów – nauka o życiu) stanowiła podstawy postępowania lekarskiego. Składa się ona z ośmiu ksiąg, z których jedna jest poświęcona okulistyce. Większość spisanych hymnów pochodzi z okresu 4 000-2 500 lat p.n.e. Dowiadujemy się z nich między innymi, że obowiązkiem chirurgów było przebywanie na polach bitew, wyłuszczenie ciężko uszkodzonych oczu i zastępowanie ich sztucznymi.

W okresie ok. 1 500-1 000 lat p.n.e. sławny hinduski lekarz Susruta opisuje 76 chorób oczu, między innymi zaćmę, jaskrę i skrzydlak. Przez Dutta został więc nazwany ojcem operacji zaćmy (12).

Grecy w czasach klasycznych i aleksandryjskich nie wyróżniali jaskry jako oddzielnej jednostki chorobowej. W „Aforyzmach” Hipokratesa z Ilos termin „jaskra” był użyty w celu opisania ślepoty pojawiającej się w starszym wieku i łączącej się ze szklistym wyglądem źrenicy („jeżeli źrenica przybiera kolor morza, wzrok ulega zniszczeniu, a często następuje ślepotą drugiego oka”) (5). Określenie to nie było jednak używane do wyróżnienia konkretnej jednostki chorobowej, ale określało jaskrę dokonaną, jako skutek różnych przyczyn. Inne postaci jaskry tylko mgliście klasyfikowano jako „amaurosis” lub „gutta serena” i nie odróżniano ich od zaćmy (5).

Dopiero Aulus Cornelius Celsus (25 r. p.n.e.-50 r. n.e.) i Rufos z Efezu (ok. 95-117 r. n.e.), a potem Galen (131-210 r. n.e.) rozdzielił te dwie jednostki chorobowe, uważając jednak, że zaćma poddaje się leczeniu operacyjnemu, a jaskra – nie. Podkreślano ponadto, że w zaćmie chore oko ma percepcję światła, a źrenica staje się

Z Oddziału Klinicznego Okulistyki Centrum Zdrowia Matki Polki w Łodzi
Ordynator: prof. dr hab. Janusz Czajkowski

Adres do korespondencji (Reprint requests to):
Prof. dr hab. Janusz Czajkowski
ul. Zabia 8/14
01-457 Łódź

Należy do nich trabekuloplastyka laserowa. Wprowadzili ją Wise i Witter w 1979 roku, chociaż wcześniej próby laserowego wykonania otworów beleczkowania podejmowali Krasnov, Wager, Massin i Gernet.

O chirurgicznym leczeniu jaskry zaczęto myśleć już w XIX wieku. Pierwsze próby operacyjnego leczenia przeprowadził William Mackenzie w 1830 roku i Midlemore w 1835 roku. Były to nakłucia twardówki nożem tęczówkowym i paracenteza. Pierwszym skutecznym zabiegiem przeciwjaskrowym była jednak wprowadzona w 1857 roku przez von Graefego irydektomia. Choć był to olbrzymi postęp w leczeniu jaskry, to nie dawała ona jednak oczekiwanego ostatecznie rozwiązania problemu. Mało efektywna okazała się również w jaskrze prostej. Dlatego zaczęto wprowadzać zabiegi tamponujące i przetokowe. Zaliczyć do nich należy: przednią sklerektomię Weckera z 1867 r., sklerekto-irydektomię Lagrange'a i cyklodializę Heinego z 1905 r., irydenkleizę Holtha z 1906 r. w modyfikacjach m.in. Augustina, Kapuścińskiego i Rusinowej, trepanację rogówkowo-twardówkową Elliota z 1909 r. w modyfikacjach m.in. Szymańskiego (semi-Elliota) i Arkina (*sclerectomia superior*). W 1932 r. Weve opisał przypalenie diatermiczne ciała rzęskowego, w 1947 r. Bietti wprowadził cyklokrioplikację, a w 1955 r. Scheie ogłosił pierwsze doniesienia o zmodyfikowaniu operacji przetokowej proponowanej w 1921 r. przez Preziosiego – sklerektomii z kauteryzacją brzegów rany twardówkowo-rąbkowej i irydektomią obwodową. Malbran zamiast przypalania elektrokauterem zaproponował zastosowanie igły diatermicznej i tak powstała przeciwjaskrowa operacja Preziosiego-Schie'a-Malbrana.

Zabiegi te w modyfikacjach różnych autorów były przeprowadzane do czasu prawie całkowitego wyparcia ich przez techniki mikrochirurgiczne z zastosowaniem mikroskopu operacyjnego i odpowiedniego do tego celu instrumentarium, jak również nici chirurgicznych. W 1968 roku Cairns wprowadził już w tej koncepcji trabekulektomię, którą w modyfikacji Watsona w 1969 roku stosujemy do dzisiaj.

Należy podkreślić, że polscy okuliści również wnieśli swój wkład w diagnostykę i leczenie jaskry (2, 3, 8-10). Pierwszy z nich to Lucjan Rydel, który w 1867 roku wspominał już o tym schorzeniu (8). Następnie „O jaskrze” pisze w 1884 roku Michał Kępiński. Kilka lat później, w 1890 roku, Bernard Hłaśko jako pierwszy wprowadził irydektomię obwodową do operacji zaćmy. Nie ogłosił tego i dlatego zabieg ten w 20 lat później opisany został przez Hessa i uważany jest za jego metodę operacji. W 1900 roku Adam Szulislowski opublikował „Doświadczenia nad wydzielaniem cieczy wodnej”, a Ignacy Strzemiński w 1903 roku pracę zatytułowaną „Jaskra jako skutek ostrego zapalenia tęczówki”. Tuż przed I wojną światową, w 1912 roku, Wiktor Bolesław Wicherkiewicz ogłosił swoją metodę operacji przeciwjaskrowej, którą nazwał „sclerectomia crucinata”. Polegała ona na chirurgicznym ścięciu twardówki i zwiększeniu odpływu żylnego. W 1922 roku Kazimierz Noiszewski (10) zajmował się oceną stosunku między jaskrą a ciśnieniem śródczaskowym, publikując swoje

obserwacje i rozważania w trzech kolejnych artykułach na łamach warszawskiej „Polskiej Gazety Lekarskiej”.

W 1925 roku docent Uniwersytetu Jagiellońskiego w Krakowie Karol Nałęcz-Brudzewski (3) wydał cennion do dzisiaj „Podręcznik perymetrii klinicznej”. Jan Ruszkowski w tym samym roku dodał pionierską, ale całkowicie później zapomnianą pracę „Do kazuistyki jaskry przy prawidłowym ciśnieniu śródgałkowym”, a Adam Bednarski „O ekskawacji fizjologicznej nerwu wzrokowego”. Dziesięć lat później (w 1935 roku) Wiktor Arkin przedstawił nową operację przeciwjaskrową – *sclerenoleisis* – jako połączenie dwóch, różnych typów zabiegów. Po II wojnie światowej Marian Stanisław Wilczek w 1946 roku opublikował pracę „O istocie blaszki sitowej”, a Wiktor Arkin dwie monografie „Hydrostatyka i hydrodynamika oka” i „Jaskra i jej leczenie” – w 1966 roku. Stały się one na długie lata podstawowymi podręcznikami nauki o tym trudnym, ale jakże ciekawym schorzeniu, jakim jest jaskra.

Na zakończenie warto wspomnieć, że nazwa „glaucoma” jest pochodzenia greckiego (1) i wiąże się z zielonkawą barwą, jakiej nabiera soczewka w jaskrze dokonanej. W czasach starożytnych i w wiekach średnich nazywano ją „zieloną wodą” spływającą z mózgu do oka. Niemcy nawet do dnia dzisiejszego używają w pracach popularnonaukowych określenia „Grüner Star” w odróżnieniu od szarej zaćmy – „Grauer Star” (7, 11).

Piśmiennictwo

1. Arkin W.: *Jaskra i jej leczenie*. PZWL, Warszawa, 1966.
2. Bednarski A.: *Okulistyka w Polsce w wieku XIII-XVIII*. Pol. Tow. Nauk., Łwów, 1928.
3. Brudzewski K.: *Podręcznik perymetrii klinicznej*. Książnica – Atlas. Łwów-Warszawa, 1925.
4. Czajkowski J.: *Ocena wydolności krążenia krwi w do-rzeczcu tętnic rzęskowych tylnych w ostrych i przewlekłych zmianach niedokrwiennych części przedniej nerwu wzrokowego*. Rozprawa habilitacyjna WAM, Łódź, 1984.
5. Duke-Elder S.: *System of Ophthalmology*. III. Henry Kimpton, London 1969, pp. 379-388.
6. Henkes H.E., Tonkelaar I.D., Leersum G.K.: *The Utrecht Eye Clinic and the Development of Tonometry in 19th Century*. Klin. Oczna, 1988, 90, 183-185.
7. Jentges B.: *Grauer Star. Pathogenese und Therapie-möglichkeiten*. Med. Mo. Pharm, 1987, 7, 235-236.
8. Melanowski W.H.: *Dzieje okulistyki*. PZWL, Warszawa, 1972.
9. Melanowski W.H.: *O zasługach polskich uczonych w rozwoju okulistyki*. Spraw. Pozn. Tow. Przyj. Nauk., 1948, 1, 187-189.
10. Noiszewski K.: *Jaskra i jej stosunek do ciśnienia we-wnątrz czaszki*. Polska Gazeta Lek., 1922, 17, 335-337; 18, 362-364; 19, 382-384.
11. Volker B.: *Gruener Star*. Med. Mo. Pharm., 1987, 7, 2-5.
12. Zwolakiewicz H.: *Historia leczenia zaćmy*. Klin. Oczna, 1973, 43, 331-335.

Praca wpłynęła do Redakcji 25 lipca 1997 r. (592).

Sprawozdania

Sprawozdanie z XXIII Symposium Retinologicum

W dniach 17-19 kwietnia 1997 r. odbyło się w Poznaniu XXIII Symposium Retinologicum.

Uroczyste powitanie Gości miało miejsce 17 kwietnia w Auli Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu. Przybyłych powitali prof. dr hab. Krystyna Pecold oraz Prezydent Poznania dr hab. Wojciech Szczęśny Kaczmarek, w imieniu Rektora Akademii Medycznej zabrał głos Prorektor dr hab. Zygmunt Adamski.

W części artystycznej wystąpił Chór Chłopięcy i Męski „Poznańskie Słowiki” pod dyrekcją prof. dr hab. Stefana Stulgrosza. Po koncercie w Małej Auli Filharmonii oraz w Salach Rycerskich Ratusza odbyły się powitalne koktajle.

Obrazy XXIII Symposium rozpoczęły się 18 kwietnia, odbywały się one w pierwszym dniu zjazdu w Sali Wielkiej, a w drugim dniu równolegle w Salach Kameralnej i Wielkiej Centrum Kultury Zamek. W zjeździe uczestniczyło 650 osób (w tym 35 gości zagranicznych, między innymi z Niemiec, Francji, Stanów Zjednoczonych, Austrii, Szwajcarii, Wielkiej Brytanii, Hiszpanii, Indii). Obradom towarzyszyła wystawa sprzętu medycznego i leków, w której udział wzięło 41 firm. Otwarcia Symposium dokonała prof. dr hab. Krystyna Pecold, a następnie kanclerz Kapituły Medalu Retinologicznego prof. dr hab. Irena Świetliczko wręczyła medal Sekcji Retinologicznej dr. Jackowi Kańskiemu z Windsoru (Anglia).

W pierwszym dniu obrad odbyło się sześć posiedzeń naukowych. Wszystkie referaty były tłumaczone symultanicznie na język angielski lub na język polski.

I Posiedzenie naukowe

(prowadzący prof. Bonnet, prof. Palacz)

- temat: Plamka – współczesne metody diagnostyczne
- wygłoszono 6 referatów, w dyskusji udział wzięli: dr Lubinski, prof. Pojda, prof. Binder

II Posiedzenie naukowe

(prowadzący dr Spaide, prof. Starzycka)

- temat: Choroby plamki
- wygłoszono 3 referaty, w dyskusji udział wzięli: dr Spaide, prof. Starzycka, prof. Foerster, dr Sobolewski, prof. Pojda

III Posiedzenie naukowe

(prowadzący prof. Binder, prof. Zagórski)

- temat: Otwory w płamce
- wygłoszono 5 referatów, w dyskusji udział wzięli: prof. Zagórski, dr Natarajan, prof. Bonnet, prof. Binder, prof. Pojda

IV Posiedzenie naukowe

(prowadzący prof. Kreissig, doc. Nawrocki)

- temat: Leczenie chirurgiczne otworów w płamce
- wygłoszono 6 referatów, w dyskusji głos zabrali: dr Spaide, prof. Kreissig, dr Mackiewicz, prof. Binder, prof. Kaluźny

V Posiedzenie naukowe

(prowadzący prof. Soubrane, prof. Kaluźny)

- temat: Starcze zwyrodnienie plamki

- wygłoszono 9 referatów, w dyskusji udział wzięli: prof. Starzycka, prof. Kaluźny, prof. Soubrane, dr Turno, prof. Prost

VI Posiedzenie naukowe

(prowadzący prof. Mertz, prof. Niżankowska)

- temat: Inne zwyrodnienia plamki
- wygłoszono 4 referaty, w dyskusji głos zabrali: prof. Soubrane, dr Mackiewicz, prof. Mertz, prof. Niżankowska

Po zakończeniu obrad w dniu 18 kwietnia 1997 r. odbyło się Zebranie Sprawozdawcze Sekcji Retinologicznej. W pierwszym dniu zjazdu zorganizowano również wycieczkę na trasie Poznań – Czarniejewo – Gniezno – Poznań. W drugim dniu zjazdu, 19 kwietnia 1997 r., przed rozpoczęciem obrad odbył się kurs: „Diagnostyka i leczenie odwarstwień siatkówki”, w którym udział wzięło 205 uczestników. Obrady toczyły się równolegle w dwóch salach.

W Sali Wielkiej odbyły się następujące posiedzenia naukowe:

VII Posiedzenie naukowe

(prowadzący dr Gregor, prof. Prost)

- temat: Chirurgia witreoretinalna i błon podsiatkówkowych
- wygłoszono 7 referatów, w dyskusji głos zabrali: prof. Gregor, prof. Prost, doc. Nawrocki, prof. Zagórski

VIII Posiedzenie naukowe

(prowadzący dr Kański, prof. Andrzejewska)

- temat: Chirurgia konwencjonalna odwarstwień siatkówki
- wygłoszono 3 referaty, dyskusji nie było

IX Posiedzenie naukowe

(prowadzący prof. Pallares, prof. Stankiewicz)

- temat: Plamka i ocena jej funkcji
- wygłoszono 5 referatów, w dyskusji głos zabrala prof. Starzycka

X Posiedzenie naukowe

(prowadzący doc. Krause, doc. Sieradzka)

- temat: Cukrzyca
- wygłoszono 8 referatów, dyskusji nie było

XI Posiedzenie naukowe

(prowadzący prof. Zografos, prof. Szymankiewicz)

- temat: Nowotwory
- wygłoszono 6 referatów, w dyskusji udział wzięli: prof. Soubrane, dr Kulesza, prof. Pecold, dr Sędrowicz, prof. Kęćik, dr Hautz, prof. Zografos, prof. Prost

XII Posiedzenie naukowe

(prowadzący doc. Romaniuk, doc. Raczyńska)

- temat: Choroby naczyniowe siatkówki
- wygłoszono 3 referaty, w dyskusji głos zabrala prof. Soubrane